

مدل بازنمایی رودخانه به مثابه منظر شهری تصویرپذیر

چکیده

وجود تصاویر ذهنی و نقشه‌های شناختی مخدوش، ناخوانا و حتی تهی از منظر شهری، شکل‌گیری مفهوم منظر به عنوان بخش ادراک شده محیط که محدود به دانش و آگاهی از مکان است را مشکل می‌سازد. مفهوم و شاخص تصویرپذیری (نمایی) واجد ابعاد طبیعی، تاریخی و چشم‌اندازی است و در این رساله تصاویر ذهنی و نقشه‌های شناختی شهروندان به عنوان ابزار بازنمایی ادراک محیطی، بصورت میدانی توسط توزیع پرسشنامه میان 935 نفر اخذ و دو شیوه «نقشه‌های کروکی‌وار» و «تکنیک کروکی از تصویر ذهنی منظر» جهت ارزیابی مؤلفه‌های تصویرپذیری منظر رودخانه خشک شیراز به عنوان نمونه مطالعاتی، مورد استفاده قرار گرفته است. داده‌های حاصل به دو روش «تحلیل محتوا» و «تحلیل عاملی» تحلیل گردیده و نتایج هر شیوه با یکدیگر مقایسه و در نهایت تجمیع شده‌اند. یافته‌های رساله نشان می‌دهند که مهم‌ترین عوامل مؤثر در تصویرپذیری منظر این رودخانه شامل 1) ساختار فضایی، 2) منظر درختان، 3) منظر گیاهان، 4) منظر انسانی، 5) منظر شهر، 6) منظر ترافیکی و 7) منظر آبی می‌باشند. یافته‌های «مدل جامع بازنمایی منظر رودخانه» نشان دادند که «ساختار فضایی» مهم‌ترین عامل در تصویرپذیری رودخانه‌های شهری است که در قالب دیدهای «محدود»، «منقطع» و «پرنده» بازنمایی می‌شود و دیدهای گسترده تأثیر چندانی در آن ندارند. دیگر یافته جدید این رساله، نقش «منظر انسانی» در تصویرپذیری است که در مطالعات پیشین بدان اشاره نشده است. این موضوع به حضور و محل ترسیم انسان در منظر رودخانه شهری باز می‌گردد. عامل جدید دیگر، «منظر شهر» است که بصورت مجموعه بناهایی بدون ارجاع خاص و به صورت شماتیک (هاله یا سیلوئت شهر) ترسیم می‌شوند. شکل‌گیری «منظر ترافیکی» که به سبب ماهیت و شرایط کنونی این دسته رودخانه‌ها، اغلب اجتناب ناپذیر است، می‌بایست مبتنی بر نگرش‌های اکولوژیکی و زیباشناختی در منظر رودخانه‌های شهری مدیریت گردد. تحلیل‌ها به طور کلی نشان دادند که ویژگی‌های بصری درختان و پوشش‌های گیاهی اهمیت کمتری نسبت به ماهیت آنها که همانا عناصر طبیعی می‌باشند در شکل‌گیری «منظر درختان» و «منظر گیاهان» دارند. همچنین بیشترین توجه ترسیم‌کنندگان، به نوع سازماندهی این عناصر در منظر رودخانه اغلب به صورت «الگوی سازماندهی خطی» دیده می‌شوند. نتایج حاصل از این رساله نشان دهنده نقش غیر قابل انکار «منظر آبی» در میزان تصویرپذیری این نواحی است. روش‌شناسی پیشنهادی این رساله شامل استفاده همزمان «نقشه‌های کروکی‌وار» و «کروکی از تصویر ذهنی منظر» است که به هر دو متغیرهای «افقی» و «عمودی» در منظر شهری توجه داشته و در بازنمایی منظر طبیعی و تعامل آن با بستر شهری پاسخگوتر هستند. این روش استخراج تلفیقی، به عنوان «مدل جامع استخراج تصاویر ذهنی-شناختی» در منظر شهری نام‌گذاری شده و مبتنی بر نظام گرافیکی پیشنهادی این رساله قابلیت پوشش ابعاد طبیعی، انسانی و انسان ساخت منظر شهری را داراست.

واژه‌های کلیدی: مدل، تصویرپذیری، منظر شهری، نقشه‌شناختی، تصاویر ذهنی، رودخانه خشک